

TEMATSKI ZBORNİK RADOVA

**KARAKTERISTIKE, KONCEPTI I IZAZOVI
MENADŽMENTA U SAVREMENIM
USLOVIMA POSLOVANJA**

REDAKTORI

Prof. dr Verica Babić

Prof. dr Momčilo Đorđević

UNIVERZITET U KRAGUJEVCU – EKONOMSKI FAKULTET

Kragujevac, maj 2013.

Recenzenti:

Prof. dr Bojan Krstić
Prof. dr Bojan Zečević
Prof. dr Branko Rakita
Prof. dr Dušanka Ušćumlić
Prof. dr Đorđe Kalićanin
Prof. dr Miodrag Mićović
Prof. dr Mirko Vujošević
Prof. dr Nebojša Janićijević
Prof. dr Saša Veljković

Izdavač

Univerzitet u Kragujevcu - Ekonomski fakultet

Za izdavača

Prof. dr Verica Babić, dekan

Štampa

InterPrint, Kragujevac

Tiraž: 100

ISBN: 978-86-6091-041-9

PREDGOVOR

U skladu sa usvojenim programom rada, članovi Katedre za menadžment i poslovnu ekonomiju Ekonomskog fakulteta Univerziteta u Kragujevcu su realizovali brojne naučno-istraživačke aktivnosti u okviru potprojekta „*Karakteristike, koncepti i izazovi menadžmenta u savremenim uslovima poslovanja*“, koji je sastavni deo projekta „*Od krize do ekonomskog razvoja: savremeni izazovi u ekonomiji i menadžmentu*“. Jedan deo istraživačkih aktivnosti je prezentovan u vidu autorskih i koautorskih radova u okviru tematskog zbornika radova, koji je prihvaćen za objavljivanje od strane Nastavno-naučnog veća Ekonomskog fakulteta.

Tematski zbornik radova „*Karakteristike, koncepti i izazovi menadžmenta u savremenim uslovima poslovanja*“ sadrži osamnaest radova, od kojih je jedan koautorski rad i sedamnaest autorskih radova. Svi radovi su pisani na srpskom jeziku i bave se aktuelnim temama koje se odnose na menadžment i poslovno okruženje: metodologija razvoja i analize strategijskih opcija, strategijski izbori u uslovima institucionalnih promena, intelektualni kapital, informaciona tehnologija u funkciji unapređenja poslovanja, poslovanje u međunarodnom okruženju, liderstvo, kvalitet, performanse, satisfakcija klijenata, lično bankrotstvo, franšizing, preduzetništvo, korporativno upravljanje, upravljanje vrednošću i upravljanje problemskim situacijama u organizacijama.

Svi radovi u zborniku su prošli anonimnu recenziju od strane renomiranih profesora sa ekonomskih fakulteta u Beogradu i Nišu, koji su svojom odgovornošću, profesionalizmom i ažurnošću dali značajan doprinos u postizanju visokog kvaliteta radova koji su ušli u njegov sadržaj, zbog čega im se posebno zahvaljujemo.

REDAKTORI

S A D R Ź A J

1.	Prof. dr Slavica P. Petrović INTERPRETATIVNA PARADIGMA U RAZVOJU I ANALIZI STRATEGIJSKIH OPCIJA	7
2.	Prof. dr Verica Babić STRATEGIJSKI IZBORI U USLOVIMA INSTITUCIONALNIH PROMENA	27
3.	Prof. dr Stevo Janošević Mr Vladimir Dženopoljac UTICAJ INTELEKTUALNOG KAPITALA NA POSLOVNE PERFORMANSE PREDUZEĆA: PREGLED AKTUELNIH ISTRAŽIVANJA	51
4.	Prof. dr Momčilo Đorđević MEĐUNARODNI ASPEKT UPRAVLJANJA LJUDSKIM RESURSIMA – POSLOVNI SLUČAJ KOMPANIJE „RAPP MARINE GROUP“ U SRBIJI.....	81
5.	Prof. dr Gordana Radosavljević INFORMACIONA TEHNOLOGIJA U FUNKCIJI POVEĆANJA KONKURENTNOSTI TURISTIČKIH AGENCIJA	99
6.	Prof. dr Vesna Stojanović-Aleksić UPOTREBA MOĆI I UTICAJA U LIDERSKOM PROCESU	115
7.	Prof. dr Ružica Milovanović UTICAJ SISTEMA UPRAVLJANJA KVALITETOM NA BEZBEDNOST PREHRAMBENIH PROIZVODA.....	133
8.	Prof. dr Mirjana Knežević OPRAVDANOST PRIHVATANJA I ZAKONSKOG UREĐENJA INSTITUTA LIČNOG BANKROTSTVA.....	153
9.	Doc. dr Milan S. Kocić AFIRMISANJE I RAZVOJ INTEGRALNOG FRANŠIZNOG KONCEPTA.....	165

STRATEGIJSKI IZBORI U USLOVIMA INSTITUCIONALNIH PROMENA

Apstrakt: U radu se istražuje problem strategijskih izbora u uslovima sveobuhvatnih institucionalnih promena karakterističnih za tranzicione ekonomije. Cilj je da se perspektiva strategijskog menadžmenta proširi i na institucionalnu ekonomiju. Najpre se ukazuje na značaj institucionalnog okvira za proces formulisanja i implementacije strategije i uključivanja sve tri perspektive strategijskog menadžmenta - industrijske, resursne i institucionalne. Zatim se analiziraju specifičnosti institucija u tranzicionim ekonomijama i strategijskih izbora u uslovima nerazvijenih formalnih institucija. Predlaže se primena kontingentnog pristupa u objašnjavanju strategijskih izbora koji će uvažavati heterogenost, odabrane modele i brzinu tranzicionih promena. Na kraju se preporučuje okvir za buduća istraživanja strategijskog pozicioniranja preduzeća u tranzicionim ekonomijama.

Ključne reči: strategijski menadžment, institucije, tranzicione ekonomije, strategija, neformalne institucije

UVOD

Institucije, kao „pravila igre“ u nacionalnim ekonomijama, uslovljavaju strategijske izbore kojima preduzeća ostvaruju konkurentsku poziciju na tržištu. Istraživanje uticaja institucionalnog okvira na strategijske izbore bilo je do skoro potpuno zanemareno, ili stavljeno u drugi plan kroz analiziranje uticaja okruženja (opšte okruženje) na donošenje strategijskih odluka. Novija istraživanja usmerena su ka institucijama i njihovim direktnim uticajima na formulisanje i implementaciju strategije u cilju ostvarivanja konkurentске prednosti (Wright, Filatotchev, Hoskisson, & Peng, 2005; Hoskisson, Eden, Lau, & Wright, 2000; Meyer, Estrin, Bhaumik, & Peng, 2009). Do kraja devedestih izvršena su obimna istraživanja o procesu donošenja strategijskih odluka, ali su studije bile usmerene na strategijske izbore u relativno stabilnom institucionalnom okruženju. Tokom poslednje dve dekade intenzivirana su istraživanja u oblasti institucionalne ekonomije,

* Ekonomski fakultet Univerziteta u Kragujevcu, e-mail: vbabic@kg.ac.rs

5. Djankov, S., & Murrell, P. (2002). Enterprise Restructuring in Transition: A Quantitative Survey. *Journal of Economic Literature*, XL, 739-792.
6. Doh, J. P. (2000). Entrepreneurial Privatization Strategies: Order of Entry and Local Partner Collaboration as Sources of Competitive Advantage. *Academy of Management Review*, 25 (3), 551-571.
7. Gedajlovic, E., & Carney, M. (2010). Markets, Hierarchies, and Families: Toward a Transaction Cost Theory of the Family Firm. *Entrepreneurship: Theory & Practice*, 34 (6), 1145-1172.
8. Hare, P. (2000). Institutional Change and Economic Performance in the Transition Economies. *Economic Survey of Europe*, 2, 77-99.
9. Hoskisson R.E., Eden, L., Lau, C.M., & Wright, M. (2000). Strategy in Emerging Economies. *Academy of Management Journal*, 43, 249-267.
10. Hoskisson, R.E., Johnson, R. A., Yiu, D., & Wan, W. (2001). Restructuring Strategies of Diversified Business Groups: Differences Associated with Country Institutional Environments. In M.A. Hitt, R.E. Freeman, & J. S. Harrison (Eds.). *The Blackwell Handbook of Strategic Management* (part III-15), Blackwell, Oxford
11. Lichtenstein, P. M. (1996). A New-Institutionalist Story about the Transformation of Former Socialist Economies: A Recounting and An Assessment. *Journal of Economic Issues*, XXX (1), 243-265.
12. Lubatkin M. H., Lane, P.J., & Schulze, W. S. (2001). A Strategic Management Model of Agency Relationships in Firm Governance. In M.A. Hitt, R.E. Freeman, & J. S. Harrison (Eds.). *The Blackwell Handbook of Strategic Management* (part II-8), Blackwell, Oxford
13. Meyer, K.E., Estrin, S., Bhaumik, S.K., & Peng, M.W. (2009). Institutions, Resources and Entry Strategies in Emerging Economies. *Strategic Management Journal*, 30 (1), 61-80.
14. Martin, R. (2002). Politicized Managerial Capitalism: Enterprise Structures in Post-Socialist Central and Eastern Europe. *Journal of Management Studies*, 39 (6), 823-839.
15. North, D. C. (1990). *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. Cambridge, MA: Harvard University Press
16. Newman, K. L. (2000). Organizational Transformation During Institutional Upheaval. *Academy of Management Review*, 25 (3), 602-619.
17. Pache, A., & Santos, F. (2010). When Worlds Collide: The Internal of Organizational Responses to Conflict Institutional Demands. *Academy of Management Review*, 35(3), 455-476.
18. Peng, M. W., & Heath P.S. (1996). The Growth of the Firm in Planed Economies in Transition: Institutions, Organizations and Strategic Choice. *Academy of Management Review*, 21(2), 492-528.
19. Peng, M. W. (2003). Institutional Transition and Strategic Choices. *Academy of Management Review*, 28 (2), 275-296.
20. Peng, M. W., Sun, L. S., Pinkham, B., & Chen, H. (2009). The Institution-Based View as a Third Leg for a Strategy Tripod. *Academy of Management Perspectives*, 23 (3), 63-81.
21. Smets, M., Morris, T., & Greenwood, R. (2012). From Practice to Field: A Multilevel Model of Practice-Driven Institutional Change. *Academy of Management Journal*, 55 (4), 877-904.
22. Sun, P., Mellahi, K., & Liu, G. S. (2011). Corporate Governance Failure and Contingent Political Resources in Transition Economies: A Longitudinal Case Study. *Asia Pacific Journal of Management*, 28, 853-879.
23. Teece, D. J. (2007). Explicating Dynamic Capabilities: The Nature and Microfoundations of (Sustainable) Enterprise Performance. *Strategic Management Journal*, 28 (13), 1319-1350.
24. Yeager, T. J. (1999). *Institutions, Transition Economies and Economic Development - Political Economy of Global Interdependence*. Westview Press, Boulder, Colo
25. Wright, M., Filatotchev, I., Hoskisson, R. E., & Peng, M.W. (2005). Strategy Research in Emerging Economies: Challenging the Conventional Wisdom. *Journal of Management Studies*, 42 (1), 1-33.
26. Wu, J., & Chen, X. (2012). Leaders' Social Ties, Knowledge Acquisition Capability and Firm Competitive Advantage. *Asia Pacific Journal of Management*, 29, 331-350.
27. Zhou, J.Q., & Peng, M.W. (2010). Relational Exchanges versus Arm's-length Transactions During Institutional Transitions. *Asia Pacific Journal of Management*, 27, 355-370.